

Оригинални научни рад

Мирослав Б. БАЉАК*

Министарство одбране БиХ – Оружане снаге БиХ

Миодраг А. ГОРДИЋ**

Факултет за пословне студије и право, Универзитет Унион „Никола Тесла“

ГЛОБАЛИЗАЦИЈА МОЋИ

Апстракт: Глобализација је феномен који драматично обележава дух времена на почетку новог миленијума и значајно обликује политику, економију и друштвени живот света, мада неједнако и са различитим последицама. Феномен глобализације прате бројне дилеме. Основна недоумица се, свакако, односи на њен аутентични смисао, тј. на питање да ли је глобализација претња свету или могућност за његово значајно поправљање.

Концентрацијом политичке, економске и војне моћи најзначајнијих међусобно повезаних снага, усмерава се обликовање глобалног светског поретка. У раду се говори о најважнијим актерима глобализације, будући да они дефинишу смер и ток глобалних економских, политичких и безбедносних процеса. При томе, посебно је наглашена кључна улога транснационалних компанија у том феномену, имајући у виду да, у постојећим условима, глобална привредна елита има кључну улогу у дефинисању структуре моћи у савременим међународним односима.

Кључне речи: глобализација, моћ, војна моћ, глобални поредак.

УВОД

Глобализација као универзални процес, под којим се подразумева интензивно економско, технолошко, политичко, идејно-културно и војно повезивање људи, народа и држава према моделу западне цивилизацијске парадигме, постаје све интензивнија, са израженом тенденцијом да захвати све сфере индивидуалне и колективне егзистенције људи. Стога су у садашње време глобална перспектива света и универзализација стандарда свеукупне друштвене организације држава и народа у њему све извесније.

Остаје отворено питање, да ли ће глобализација свет учинити бољим – ширењем технолошког прогреса, мира и сарадње и демократским развојем

* доцент, baljak.miroslav@gmail.com

** ванредни професор, gordicmiodrag@gmail.com

људи, народа и држава – или ће бити у функцији „афирмације“ принципа моћи, тоталитаризма, неједнакости, насиља и неизвесности, тј. у функцији свих тенденција које ће нужно изазивати подељеност и супротстављеност у свету.

У западном цивилизацијском дискурсу, као основи процеса глобализације, доминира вера у свемоћ разума, прогреса и моћи, као основе друштвеног прогреса. То су несумњиво и главна начела на којима функционишу главни актери глобализације, који углавном одређују ритам и смер глобалних процеса. Дакле, транснационалне компаније и финансијска тржишта, војни савези и неформални центри политичке моћи јесу доминантни креатори оквира у којима се одвијају глобални процеси. При томе, у постојећим условима привредна хијерархија умногоме одређује хијерархију светског поретка и у његовим осталим видовима.

АСИМЕТРИЧНА ВОЈНА МОЋ И ГЛОБАЛНИ ПОРЕДАК

Незаобилазни аспект глобализације је и процес успостављања светског војног поретка, односно смена биполарне структуре униполарном структуром организоване војне силе. То је уверење већег броја теоретичара глобализације, међу којима је и Ентони Гиденс, који се сматра једним од водећих ауторитета у тумачењу социјалних појава савременог света. Према њему, успостављање светског војног поретка један је од кључних феномена процеса глобализације. За Наја, војна глобализација је мрежа међузависности у којима се примењују сила или претња силом (Нај 2004: 124), при чему је и глобализација терористичке мреже такође нови облик војне глобализације (Нај 2004: 126).

На војностратешку димензију процеса глобализације указују и многи наши теоретичари глобализације. Тркуља наглашава да „смена биполарне структуре униполарном структуром организовања физичке силе са тенденцијом стварања фронта неприкосновене и непорециве војне хегемоније доминантних сила света, те нових начина легитимисања милитаризације“ (1999: 35), чини доминантан аспект међународних односа који се креирају у процесу глобализације. На глобализацију војне силе кроз процес изградње војне мега структуре указује и Војислав Мићовић. По мишљењу тог аутора, процес изградње новог светског поретка праћен је интеграцијом оружаних сила земаља учесница у том процесу. „Постепено, али, веома видљиво долази до глобализације војне силе и формирања војних организација регионалног и глобалног карактера“ (Мићовић 2001: 85). При томе, како наглашава, носиоци процеса војне глобализације су пре свега, најмоћније државе, са САД као неспорним лидером у том процесу.

Најзначајнији експонент глобалне војне силе јесте НАТО, у којем су концентрисани најзначајнији војни ресурси земаља евроатлантског простора.

Након рушења Берлинског зида и распуштања Варшавског пакта постојало је уверење да свет улази у нову фазу међународних односа у којој ће се проблеми и сукоби решавати без употребе војне силе и на основу начела међународног права. Промене до којих је у међународним односима дошло након наведених догађаја означиле су престанак глобалне конфронтације на линији Исток–Запад и наговестиле будуће циљеве и измењену улогу војног чиниоца у међународним односима. У том контексту, говорило се да је у условима све интензивније глобалне повезаности света војна сила анахронизам и да, због тога, своју улогу мора препустити међународним механизмима који су примеренији светском друштву у настајању.

Познато је да су се велике војне структуре почеле стварати знатно пре него што је започет процес глобализације. Формирање војних блокова, које је уследило веома брзо након окончања Другог светског рата, било је одраз непомирљивих идеолошких противуречности између Запада и Истока. Концентрација и јачање снага на обе стране правдани су опасношћу од супарничке стране, па су се оба савеза прогласила одбрамбеним савезима. Међутим, с окончањем „хладног рата“ и поразом комунистичког пројекта друштвеног организовања, изненађујућом лакоћом и невероватном брзином распала се огромна војна алијанса Истока. По нестанку Варшавског пакта и распаду Совјетског Савеза, као најмоћнијег потенцијалног противника, Северноатлантски савез се нашао у ситуацији да је нестао разлог за његово постојање, па се очекивало да ће то бити увод у процес такође брзог демотирања војних структура Запада. Међутим, када је реч о НАТО-у, тај процес је имао сасвим другачији смер; НАТО не само што је опстао, него је кроз трансформацију проширио своје функције и просторе деловања и самопрокламовао право деловања широм света, при чему је испољио наглашени интерес за ширење на Исток. Идеја ширења НАТО-а једна је од најважнијих у историји тог војног савеза, а тај процес, који је инициран колапсом социјалистичког света, једно је од најрелевантнијих питања са којима се сусреће међународна заједница.

У досадашњем развоју НАТО је прошао кроз две веома јасно препознатљиве фазе, које карактеришу специфична обележја међународних односа. У првој фази, која се поклапа са периодом биполаризма и „хладног рата“, био је посвећен основном циљу, дефинисаном у Уговору о оснивању – очувању безбедности и слободе својих чланица. У том периоду на развој НАТО-а пресудно је утицала континуирана конфронтација с Варшавским пактом. У другој фази, након драматичних промена у међународним односима које су водиле ка успостављању униполарног светског поретка, Атлантски савез је отпочео значајну трансформацију своје стратегије, јасно стављајући

до знања своју спремност да се прилагоди новим геополитичким околностима. Тако је, поред основног циља који се односи на безбедност и слободу чланица, у Бриселској декларацији наглашено да Алијанса има циљ да успостави нове моделе сарадње широм Европе.

Смер трансформације НАТО-а одређен је на самитима у Лондону, Риму и Бриселу. На самиту у Лондону, 1990. године, потписана је декларација којом је потврђено да НАТО не сматра бивше чланице Варшавског пакта противницима, што је био први корак у процесу трансформације Алијансе. На Римском самиту 1991. године, усвојен је нови стратешки концепт НАТО-а, чиме је омогућен његов нови ангажман кроз превентивно деловање у кризним ситуацијама. На истом скупу донета је одлука о јачању свих димензија политичког деловања Савеза и формиран је Савет за сарадњу који је требао да унапређује односе са земљама Источног блока. На самиту у Бриселу усвојен је оквирни документ „Партнерство за мир“, у којем је наглашено да НАТО има за циљ успостављање нових модела сарадње у сфери безбедности широм Европе. Ти документи су доктринарне претпоставке даљег ширења НАТО-а које своје упориште има у Вашингтонском споразуму, чл. 10, у којем се каже да „стране уговорнице могу позвати да приступи овом уговору ма коју другу европску државу која је у могућности да се залаже за начела овог уговора и доприноси безбедности северноатлантске области“ (НАТО 2005: 23) и у Студији о проширењу НАТО-а, која је објављена 1995. године. На Вашингтонском самиту који је одржан 1999. године, даље је разрађен концепт сарадње са европским земљама и утврђени су елементи стратегије политичког деловања Савеза.

Процес проширења НАТО-а одвија се у више праваца, а под њиме се подразумева повећање броја чланица, проширење кроз посебне облике сарадње и проширење кроз ангажовање у операцијама успостављања и одржавања мира.

Упоредо са повећањем броја чланица, НАТО је 1994. године кроз програм „Партнерство за мир“ развио специфичне односе са великим бројем европских земаља. У међувремену, „Партнерство за мир“ постало је значајан део европске политичке и безбедносне архитектуре, при чему се наглашава да оно данас није само аранжман за успостављање војне сарадње, већ и програм преко којег се земље које су му приступиле подстичу на спровођење економске, политичке и социјалне трансформације. Отуда, и „Партнерство за мир“, упркос форми, уствари значи ширење НАТО-а, јер фактички, кроз различите форме сарадње, Савез остварује значајан политички утицај и реализује своје политичке економске, војне и друге интересе. Посебно је значајно да су се том програму прикључиле земље Кавкаског региона, стратешки значајног простора, јер простори Кавказа и Каспијског мора чини енергетско чвориште Земље. Исто, у жељи да сферу свог интереса прошири

на своје некадашње противнике, НАТО је успоставио специјалне односе са Украјином и Русијом, а иницирао је и Медитерански дијалог, са жељом да сферу свог интереса шири на Блиски исток и северну Африку.

Мировне операције под мандатом УН или ОЕБС-а, трећи су начин ширења сфере утицаја Северноатлантског савеза. Током 1992. године Савез је исказао спремност да своје снаге стави у функцију подршке мира у оквиру мировних операција које се изводе у оквиру ОЕБС-а и УН и отпочео је, упоредо са тим, прилагођавање својих структура за нови тип ангажовања. Данас је општепознато да су избијање кризе у бившој СФРЈ и последице њене радикализације најзначајније утицали на редефинисање стратегије и задатака тог савеза. Иако је било различитих ставова о ангажману НАТО-а у југословенској кризи, од самог почетка је било јасно да је то био његов стратешки интерес. Општа је оцена да ангажовањем у југословенској кризи „НАТО је добио улогу, и то веома значајну, која је отклањала недоумице о његовој сврсисходности и даљој перспективи“ (Добрковић 1999: 85).

Значајна је чињеница да је ангажовање у мировним операцијама на тлу бивше СФРЈ, Северноатлантски савез искористио да се афирмише као једина респектабилна војна сила која, захваљујући својим потенцијалима, може да се носи са проблемима све узнемиренијег света. Током свог ангажовања у мировним операцијама у југословенској кризи, први пут су борбено ангажоване снаге НАТО-а, а Савез је настојао да, супротно правилима мировног посредовања, крајње пристрасно утиче на заустављање непријатељстава бомбардујући само снаге једне стране у сукобу. „Кажњавајући само једну страну очигледно НАТО није желео само да заустави рат већ и да пресудно утиче на његов исход“ (Накарада–Рачић 1995: 54).

Недуго после тога, НАТО је отишао корак даље и први пут предузео акцију без мандата УН, агресију на Савезну Републику Југославију. Тим чином, демонстрирајући своју врхунску технолошку супериорност, јасно је ставио до знања амбиције својих креатора – жељу да прерасте у врховног арбитра савременог света. Исто, прво борбено ангажовање НАТО-а без мандата ОУН, илустровало је неке битне параметре међународних односа у свету и утврђивање праксе да се о проблемима безбедности доносе одлуке изван институционалних оквира који су договорени међу државама (Добрковић 1999: 86).

Све су то елементи који су допринели уобличавању улоге НАТО у савременим међународним и пре свега, европским односима и који су му омогућили да буде не само битан већ и пресудни чинилац, и то не само на евроатлантском простору. САД су, сходно амбицији да имају неспорну лидерску позицију у постбиполарном свету, имале водећу улогу у процесу његове трансформације, јер према америчкој визији постхладноратовског светског поретка, тај савез је централна безбедносна институција која може успешно

да повезује Европу и Америку, да усмерава немачку војну моћ и да буде ефикасна заштита против опасности од обнављања Русије.

Са аспекта геополитике, проширење и трансформација НАТО-а, која се одвија под неприкосновеним утицајем САД постаје механизам који треба да обезбеди процес безбедносне консолидације и демократске транзиције Истока.

Савремене тенденције у промишљању безбедности, на којима се заснивају односи у тој безбедносној заједници, све више указују на значај те сарадње. Тако је присуство снага НАТО-а допринело прекиду екстремних сукоба и насиља на просторима Балкана. Међутим, исто, када је реч о НАТО-у и његовим аранжманима, као оквиру за безбедносну заједницу евроатлантског простора, јасно је да то није глобални систем, већ како каже Смиља Аврамов, алијанса високоразвијених земаља света с глобалним претензијама успостављања потпуне контроле над остатком света (1998: 100).

Гледајући на НАТО кроз неолибералну оптику, као и доминантну улогу САД у креирању те наднационалне безбедносне асоцијације, веома су јасно уочљиви значајни геополитички и геоекономски разлози, прво за његово опстајање, а касније и за његов раст и ширење. „Војни чинилац има пресудну улогу у наметању и одржавању било чије хегемоније у међународним односима. Северноатлантски савез има одлучујућу улогу у обезбеђивању постојаног мостобрана преко којег треба да иде америчко ширење у дубину Евроазије. Истовремено, НАТО има за циљ да обезбеди америчко првенство и сузбијање стварања антиамеричког савеза или успостављање превласти било које поједине државе или групе држава на европском континенту“ (Симић 1999: 366).

Такође, војна сила и даље је најделотворније средство за отварање нових тржишта и обезбеђивање „стабилности и сталности једне форме искоришћавања“ старих и нових извора сировина, енергије и радне снаге. Указујући на потребу да Америка не треба да се устручава да у процесу глобализације делује као неприкосновена сила, Томас Фридман каже да „скривена рука тржишта никада неће радити без скривене песнице“ (Видојевић 2005: 77). Отуда, има разлога за тврдњу да „суштина постојања НАТО пакта и америчких војних база на свим континентима није више у њиховом одбрамбеном карактеру, већ у две битне чињенице – једна је разлог у њиховом основном задатку да обезбеђује простор за спровођење процеса економске, политичке и медијске глобализације и изградњу темеља новог светског поретка по моделу америчких стратега, други битан разлог ових мега структура је чување тековина глобализације и стечених стратешких позиција у свим деловима света“ (Мићовић 2001: 86). То значи да је ширење НАТО-а на Исток под америчким вођством засновано на геополитичким и геоекономским интересима, а ти интереси се најбоље штите непосредним војним присуством (Симић 1999: 366).

Процес јачања и трансформације НАТО-а и војних потенцијала САД прати и све израженија иницијатива за стварање војних структура Европске уније. Наиме, упоредо са остваривањем планова за уједињавање Европе и интеграционим процесима који су утемељени у Европској унији и формулисани у визијама будуће европске федерације са свим важним атрибутима државне организације, покренуто је и питање тзв. система европске одбране. Под том иницијативом подразумева се питање формирања оружаних снага Европске уније у чији би састав ушле националне војне структуре њених чланица.

Суштина таквих напора у вези је с чињеницом да економска моћ није довољна за израстање ЕУ у глобалног чиниоца. Своју економску моћ ЕУ жели да преточи у војну моћ, јер тек са развојем сопствене оружане компоненте неспорна глобална економска моћ може ЕУ да обезбеди кључну политичку моћ у светским размерама. Према томе, суштина формирања аутономних оружаних снага са командном структуром и политичким усмерењем формално независним од НАТО-а јесте настојање да се достигне стратешка једнакост с Америком и тако створе услови да ЕУ од „америчког протектората“ постане равноправан партнер. Исто, за разлику од америчке перцепције, НАТО у европској визији јесте институција „хладног рата“, због чега не може успешно да се носи са новом европском реалношћу (Накарада–Рачић 1998: 12). Сматра се да новија питања европске безбедности имају веома мало заједничког са разлозима због којих је НАТО основан и са циљевима којима је служио током трајања ере хладног рата (Bergner 1994: 166). Према Кагану, реч је и о једном дубљем размимоилажењу око улоге коју мора да има војна сила у међународној политици и те разлике су све очитије.

Као унија, са више од 450 милиона становника, која остварује четвртину светског бруто националног дохотка и има на располагању мноштво различитих средстава, Европска унија је, сасвим сигурно, глобални чинилац. Европска унија обезбеђује 37% буџета ОУН и њене трупе чине 17% снага ангажованих у мировним мисијама. Отуда настојање Европе да преузме део одговорности за глобалну безбедност, у оквиру које све значајније место узима енергетска безбедност.

Иако се тај процес одвија уз много застоја, извесно је да се све јасније појављује још једна велика војна структура. Еволуција идентитета одбране и безбедности Европе има три дела: Северноатлантски савез, организован тако да обезбеђује одговорност Европе у вези с питањима одбране; заједничка спољна и безбедносна политика унутар Европске уније и јака Западноевропска унија, оперативно способна да одржава политичку контролу и стратегијски усмерава операције типа Петерсберг, које су предузели Европљани. Такве операције обухватају: хуманитарне акције и акције спасавања,

укључујући и евакуацију и помоћ у случају елементарних непогода; очување мира и задатке борбених снага у кризним ситуацијама.

Нова стратегија одбране ЕУ, чије је доношење образложено измењеним карактером претњи европској безбедности, усмерена је на заштиту критичних европских ресурса и инфраструктуре као што су енергија, вода, храна, здравље и транспортни систем. У стратегији одбране ЕУ јасно су наглашене њене глобалне амбиције.

Проблеми који оптерећују односе ЕУ и НАТО-а јесу постојеће трансатлантске тензије, различите визије безбедности и надметања око ресурса. Међутим, тешко је порећи позитиван утицај проширења ЕУ на стабилност европског простора, посебно на процес демократске транзиције простора југоисточне Европе и стварања безбедносне заједнице. То је кључна претпоставка на којој се заснивају захтеви за ширењем односа безбедносне заједнице на остала подручја Европе и подручја изван европског континента. Има основа да се верује да ће се укључивањем других народа и држава „старог континента“ у породицу европских народа унапредити укупна безбедност тих простора (Симић 2002: 68). Наравно, процес проширења ЕУ има и негативне ефекте који се, пре свега, рефлектују на начин доношења одлуке и достизања адекватног степена опремљености и мобилности војних снага. Посебно је изражен проблем изналажења модела сарадње, који ће на адекватан начин разрешити сукоб начела солидарности и конкуренције међу чланицама Европске уније.

„СВЕТСКА ВЛАДА“ И ГЛОБАЛНО УПРАВЉАЊЕ

Идеја о владавини светом из једног центра има дугу традицију и поклапа се са историјом идеје глобализације. Прве јасне артикулације јавиле су се у оквиру трију монотеистичких религија – јудаизма, хришћанства и ислама (Аврамов 1998: 137).

У неолибералном концепту, чији је глобални контекст неспоран, веома су јасно препознатљива стремљења да се међународни односи усмеравају из једног центра. Иако се тешко може тврдити да је глобализација до краја дефинисан пројекат најмоћнијих западних држава, може се констатовати да тај процес није спонтан, већ на његов смер и динамику утичу најрелевантнији субјекти савремене међународне заједнице.

Са становишта глобалних процеса, према мишљењу Смиље Аврамов, посебно је значајна улога Трилатералне комисије, нарочито, ако се узме у обзир заснованост њеног програма на неолибералним идејама. Основни циљ Трилатералне комисије, која је основана 1973. године, како наводи Смиља Аврамов, јесте преобликовање света ради успостављања новог

светског поретка и стварања јединствене владе (1998: 57). Сматра се да је главни разлог за њено формирање био енергетски шок почетком седамдесетих година и његове алармантне последице по економију САД, Западне Европе и Јапана које су претиле да прерасту у кризу несагледивих размера. У таквим околностима, као начин заштите заједничких интереса најразвијенијих капиталистичких земаља јавила се идеја стварања транснационалне коалиције трију најбогатијих региона у свету – Америке, западне Европе и Јапана.

Још на оснивачком скупу Трилатералне комисије преовладао је јединствен став да једино снажна извршна светска власт, односно светска влада може да отклони ирационалност националних влада и утре пут глобалном економском систему. Тако је спектакуларно повећање транснационализма допринело да стари оквир међународне политике са сферама утицаја, војним алијансама и фикцијом суверенитета постане неспојив с глобалним процесима (Аврамов1998: 78).

У реструктурирању и уједињењу најразвијенијих делова света, улога Америке мора да буде водећа. Таква лидерска улога Америке, према Бжежинском, произилази из чињенице да је она носилац технолошке револуције и прво глобално друштво у историји, али и ново креативно друштво које усмерава развој савременог света. Америка је за њега друштвена лабораторија света (Аврамов1998: 74–75).

Веома утицајан форум за главне индустријске земље јесте група Г7, чије одлуке утичу на читаву светску економију. Али тај форум се све више бави и политичким и геополитичким питањима.

Опште је мишљење да светом данас владају они који пресудно усмеравају глобална кретања, владају тржиштима капитала и стварају и тргују информацијама. Сходно томе, Међународни монетарни фонд, Светска банка и Светска трговинска организација су институције које пресудно дефинишу глобалну економску политику, што даје основ да се о њима говори као језгру „де факто светске владе новог империјалног доба“ (Чомски1998: 20).

Међународни монетарни фонд и Светска банка друге су две међународне институције које располажу савременим механизмима моћи за најнепосредније управљање глобалним процесима. Обема институцијама седиште је у Вашингтону, престоници земље која је најгласније заговарала подршку слободном тржишту.

Наметање концепта ММФ-а и његово спровођење кроз дерегулацију, приватизацију и либерализацију, што је у суштини процес глобализације, одговара интересима САД, која је и творац концепта ММФ.

На основу анализа тешко се може оповргнути чињеница да глобални процеси нису активности које се одвијају спонтано, већ њима управљају елите савременог света. Таође, није спорно да се ти процеси одвијају тако

да се штите интереси најмоћнијих, односно, на штету оних који су маргинализовани. У прилог тој чињеници Видојевић каже: „Усмеравање светских развојних токова на темељу интереса капитала најразвијенијих земаља, пре свега Америке, постаје битна одлика планетарних економско-политичких кретања“ (2005: 17). На тај начин, глобални актери који управљају светом успостављају економски поредак у којем се трајно институционализује неравноправност између развијених и неразвијених земаља. Отуда је основана тврдња да начин на који неформални центри глобалне моћи управљају економском глобализацијом показује да је она, превасходно, пројекат на основу којег треба да се одржава супремација Запада.

ЗАКЉУЧАК

Данас је евидентно да свет са глобализацијом постаје технолошко-економски све повезанији, али и све конфликтнији и хијерархизованији. Испоставило се да такав глобалистички модел међународних односа представља основ пораста глобалне нестабилности, насиља и деструкције, чак и апокалиптичких претњи људској цивилизацији. Отуда, питање безбедности у процесу настајања глобалне светске заједнице постаје једно од најзначајних питања индивидуалног и колективног постојања савременог човека. Глобализација, без сумње, представља једно од најкомплекснијих поља научног интересовања.

Промене које су наступиле по окончању „хладног рата“ револуционарно су измениле односе у међународној заједници и означиле, уједно, и крај вишевековног вестфалског модела међународних односа и вишедеценијске идеолошке конфронтације. Асиметрична моћ којом су располагале наметнула је САД као неспорног лидера глобалних промена и креатора економских, политичких и војних садржаја глобализације.

Концентрацијом политичке, економске и војне моћи најзначајнијих међусобно повезаних снага, усмерава се обликовање глобалног светског поретка. Водећа суперсила све чешће свој национални интерес представља као општи интерес или као интерес већине земаља света, па свака непослушност и непристајање, као и позивање на сопствене интересе, бивају енергично санкционисани – или сте са нама или сте против нас.

ЛИТЕРАТУРА

- Аврамов 1998: С. Аврамов. *Трилатерална комисија, светска влада или светска тирананија*. Ветерник: Идиј.
- Bergner 1994: Ј. Bergner. *Нови светски поредак Нове суперсиле*. Београд: Белетра.
- Чомски 1998: Н. Чомски. *Светски поредак – сјаји и нови*. Београд: СКЦ.

- Добрковић 1999: Н. Добрковић. *Балкан и НАТО, међународни односи*. Београд.
- Мићовић 2001: В. Мићовић. *Глобализација и нови светски поредак*. Београд: Чигоја штампа.
- Нај 2004: Џ. Нај. *Парадокс америчке моћи*. Београд: БМГ.
- Накарада–Рачић 1998: Р. Накарада – О. Рачић. *Распад Југославије – изазов европској безбедности*. Београд.
- NATO 2005: *Handbook*, Brussels.
- Симић 2002: Д. Симић. *Наука о безбедности – савремени приступи безбедности*. Београд: Службени лист.
- Симић 1999: Д. Симић. *Поредак света*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
- Тркуља 1999: Ј. Тркуља. *На рубу кризе*. Београд: Центар за унапређење правних студија.
- Видојевић 2005: З. Видојевић. *Куда води глобализација*. Београд: „Филип Вишњић“.

Miroslav B. BALJAK

Miodrag L. GORDIĆ

GLOBALIZATION OF POWER

SUMMARY

Globalization is a phenomenon that dramatically marks the spirit of time at the beginning of the new millennium and significantly shapes the politics, economics and social life of the world, although unequally and with different consequences. The phenomenon of globalization is accompanied by numerous dilemmas. The basic dilemma, certainly, relates to its authentic meaning, i.e. to the question of whether globalization is a threat to the world or the ability to significantly improve it.

The concentration of political, economic and military power of the most important interconnected forces directs the formation of a global world order.

The paper deals with the most important actors of globalization, since they define the direction and flow of global economic, political and security processes. In this regard, the key role of transnational companies in this phenomenon is especially emphasized, bearing in mind that in the current conditions, the global economic elite has a key role in defining the structure of power in contemporary international relations.

Key words: Globalization, power, military power, global order.